

Διονύσιος Σολωμός: Μια Τριλογία Γ. Το τραγικό και χριστιανικό στοιχείο στους ««Ελεύθερους Πολιορκημένους»»

[Αφιέρωμα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους](#)

[Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού](#)

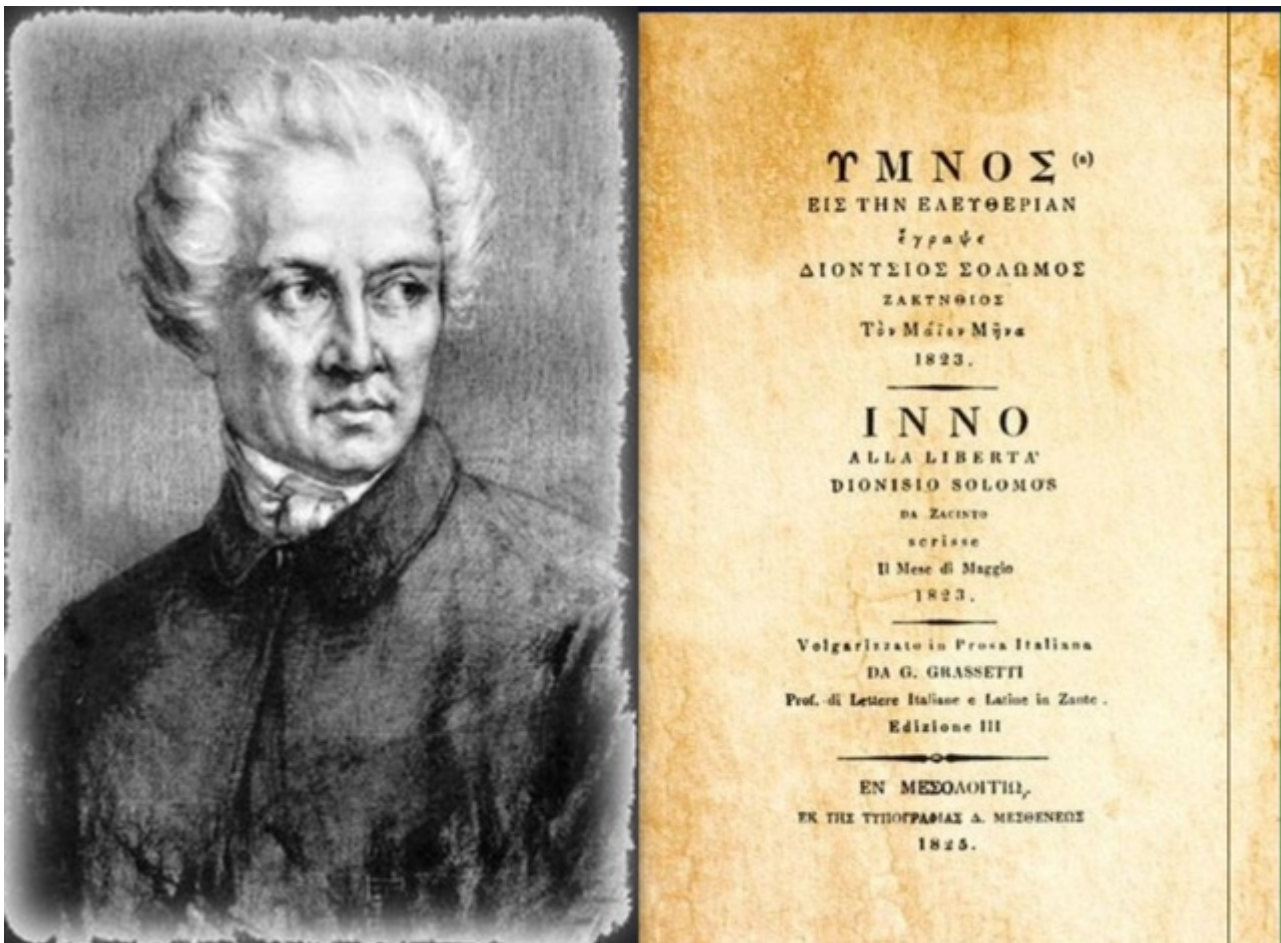

Ο Διονύσιος Σολωμός είναι ο εθνικός μας ποιητής. Οι έννοιες «εθνικός» και «ποιητής» μπορεί να κρύβουν και μία αντίφαση: Αν ο ποιητής είναι ο στοχαστής και ο οραματιστής ενός νέου κόσμου, ανύπαρκτου προς το παρόν και ουτοπικού, αν είναι ο πολίτης μιας πολιτείας που είναι εν αναμονή και διαρκώς επερχόμενη, προκειμένου να αντικαταστήσει μία οικουμένη φθοράς από τα πάθη και τη λάσπη, πόσο η ιδιότητα αυτή κινδυνεύει, εάν η ματιά στραφεί πάνω σε ένα συγκεκριμένο έθνος και θελήσει να επεξεργαστεί συγκεκριμένα ιστορικά γεγονότα; Με άλλα λόγια, τι απήχηση μπορεί να έχει ο εθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός σε έναν αναγνώστη ενός άλλου έθνους;

Τον όρο «εθνικός», είναι βέβαιον πως ο Σολωμός τον πήρε από τον «Ύμνον εις την Ελευθερίαν», του οποίου, οι δύο πρώτες στροφές αποτελούν τον εθνικό μας ύμνο.

Κατά γενική ομολογία όμως, τόσο των σύγχρονων του όσο και των συγχρόνων μας σύγχρονων κριτικών, τον όρο «ποιητής» τον δικαιούται σε όλη του την πληρότητα και την καθολικότητα από τα έργα της ωριμότητας του και ιδιαίτερα τους ««Ελεύθερους Πολιορκημένους»».

Στους ««Ελεύθερους Πολιορκημένους»» λείπει η σφοδρότητα και ο αναβρασμός της ψυχής που διαπερνά τον «Ύμνον εις την Ελευθερίαν», εξαιτίας του αδίκου τύραννου που μαγαρίζει κάθε έννοια ηθικής και δικαιοσύνης. Εδώ πλέον η βίωση της ελευθερίας διευρύνεται, γίνεται πλέον ένα παγκόσμιο ηθικό αίτημα, γίνεται ιδέα. Οι Μεσολογγίτες, μέσα από τον λόγο του ποιητή, έχουν υπερβεί τα σύνορα του τόπου και του χρόνου και εμφανίζονται ως άνθρωποι απόλυτοι, γυμνοί από εγκόσμια όπλα και άμυνες, εκτεθειμένοι στην κτηνωδία και, συγχρόνως, απόλυτα προσηλωμένοι στο όνομα μιας μεγάλης ιδέας, ενός μεγάλου ιδανικού που διαπερνά την ύπαρξή τους και δεν τους επιτρέπει κανέναν συμβιβασμό. Δεν αγωνίζονται πλέον για να σώσουν μία πόλη, δεν αγωνίζονται μόνον για την ελευθερία ενός έθνους. Οι Μεσολογγίτες έχουν ανέβει στις πολεμίστρες της πάναγνης ανθρώπινης ψυχής που πασχίζει να μείνει όρθια και να μην επιτρέψει στα ποταπά πάθη να τη διαφεντέψουν.

Αυτό που ενυπάρχει στους ««Ελεύθερους Πολιορκημένους»» και γίνεται αιτία να

διεκδικεί ο Σολωμός θέση στην παγκόσμια ποίηση είναι το τραγικό στοιχείο του ποιήματος, το οποίον βρίσκει ευθεία αναφορά στη βαθύτερη ουσία της αρχαιοελληνικής τραγωδίας. Ο Σολωμός έχει πλήρη συνείδηση της τραγικότητας των «Ελεύθερων Πολιορκημένων» η οποία αποκαλύπτεται σε αυτόν κάθε αυτόντον τίτλο: Και «Ελεύθεροι» και Πολιορκημένοι». Διότι, «τραγικό» είναι η σύγκρουση αντίθετων δυνάμεων. Από τη μία, η τυφλή νομοτέλεια και από την άλλη η ανθρώπινη θέληση και η πίστη στην εσωτερική αυτονομία. Στους «Ελεύθερους Πολιορκημένους» τραγική σύγκρουση συντελείται ανάμεσα στο ηθικό χρέος και την αδήριτη αναγκαιότητα. Εντός των τειχών, μέρα με την ημέρα, το χρέος κατακτά όλο και περισσότερο έδαφος στις ψυχές των πολιορκημένων, την ώρα που, εκτός των τειχών, η ανάγκη, η απειλή, η πείνα έχουν τη μορφή του τουρκικού φουσαάτου, που με τα κανόνια και τους χλευασμούς, είναι έτοιμο να κατακτήσει νίκη φαινομενικά απλή, φαινομενικά αυτονόητη, κατ' ουσίαν ομής αδύνατη. Και αυτό, διότι, σταδιακά, οι όλο και περισσότερο πολιορκημένοι καθίστανται όλο και περισσότερο ελεύθεροι. Ελεύθεροι από το φόβο, ελεύθεροι από την ανάγκη για χορτασμό, ελεύθεροι από την επιθυμία να ζήσουν.

Αν και το ποίημα αναφέρεται σε λυσιπώδεις μάχες και στιγμές φρικτού θανάτου, τους στίχους του διαπερνά μία γαλήνη και μία αβεβαιότητα, όπως εκείνη που έχει ο ήρεμος βυθός που δεν πανικοβάλλεται από την καταιγίδα που μαίνεται στην επιφάνεια. Μορφές και τοπία βρίσκονται στα όρια ανάμεσα στο τρισδιάστατο και το ιδεατό και μόνον μία ζωγραφική σαν του Παρθένη η του Γκρέκο έχει τη δυνατότητα με τις αποτυπώσεις. Ίσως όμως, τελικά, ο Σολωμός να βρίσκεται πιο κοντά στην βυζαντινή αγιογραφική τέχνη, την άσαρκη και άυλη, όπου όλα φωτίζονται από μία εσωτερική φωτεινότητα και το φωτοστέφανο των αγίων αποτελεί, ουσιαστικά, χαρακτηριστικό τους αλλά και σκοπό όλων μας. Σε αυτό το επίπεδο επιδιώκει ο ποιητής να ανεβάσει τους ήρωές του: Σε ένα επίπεδο πνευματικής και ηθικής λειτουργίας, στην οποίαν ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή με την εσωτερική ουσία του και τον προορισμό του. Όντας σε αυτό το επίπεδο, το επίπεδο της ενότητας και της απλότητας, τα πρόσωπα του Σολωμού έχουν υπερβεί διλήμματα και πειρασμούς. Οι μαγευτικές ανοιξιάτικες νύχτες και το γεμάτη ζωή εαρινό τοπίο του κάμπου δεν είναι σε θέση να τους οδηγήσουν στη λιποψυχία και την παράδοση στον πολιορκητή, την ώρα που η ζωή, ντυμένη το εαρινό της κάλλος, τους καλεί να μην την απαρνηθούν. Οι πολιορκημένοι έχουν πάψει πια να ζουν όπως οι κανονικοί άνθρωποι. Λειτουργούν εντατικά σαν πνευματικά και ηθικά όντα που έχουν ξεπεράσει τον εαυτό τους. Οι άντρες ξαρματώνονται για την Έξοδο και γυναίκες κάνουν τη στερνή δέηση στον Παντοδύναμο, θυμιατίζοντας με ευλάβεια τις άγιες εικόνες, πριν κάψουν τα κρεβάτια τους, τα τιμημένα τους κρεβάτια, μην και αυτά, πέσουν στα μολυσμένα χέρια του τυράννου, του αλλόθρησκου, του «Αράπη», καθώς τον εικονίζει ο Σολωμός.

Μέσα σε αυτή την προοπτική, η έννοια «Έξοδος» παίρνει τις αληθινές της διαστάσεις. Έξοδος από τι; Προς που; Γιατί; Φαινομενικά από μία καταδικασμένη κωμόπολη. Στην πραγματικότητα όμως, έξοδος από την ανάγκη προς το μεγαλείο, από τον πειρασμό προς την απάθεια, από την γήινη συμβατικότητα στην αιώνια απολυτότητα, από το τραγικό δίλημμα στην νηφάλια συνειδητή επιλογή, από το θάνατο στη ζωή. Χωρίς αμφιβολία, με τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους», ο Σολωμός χτύπα την πόρτα της παγκόσμιας ποίησης:

Ολίγο φως και μακρινό σε μέγα σκότος κι έρμο.

ιι

Σε βυθό πέφτει από βυθό ως που δεν ήταν άλλος.

ιι

Φως που πατεί χαρούμενο τον Άδη και το χάρο.

Ή

Σ' ελέγχ' η πέτρα που κρατείς και κλει φωνή κι αυτήνη.

Ή

Μες στ' Άγιο Βήμα της ψυχής.

Ή

ροφή, αφορά και τις ψυχές ανδρών παιδιών
ανάγκη και οδεύουν σε μια οδό αληθινής

Και βλέπω πέρα τα παιδιά και τις

αντρογυναίκες

Γύρου στη φλόγα π' άναψαν και θλιβερά τη θρέψαν

Μ' αγαπημένα πράματα και με σεμνά κρεβάτια,

Ακίνητες, αστέναχτες, δίχως να ρίξουν δάκρυ•

Και γγίζ' η σπίθα τα μαλλιά και τα λιωμένα ρούχα•

Γλήγορα, στάχτη, να φανείς, οι φούχτες να γιομίσουν.

(Σχεδιάσμα Γ')

Ο σολωμός αγάπησε πολύ τον άνθρωπο και εξιδανίκευσε τις θετικές πλευρές του. Στους «Ελεύθερους Πολιορκημένους» ανασαίνει ο άνθρωπος που, από τον πολύ πόνο και τη δοκιμασία, γίνεται άγιος και μάρτυρας, που πιο πέρα δεν γίνεται να πάει. Της ύπαρξης των «Ελεύθερων Πολιορκημένων» δεν μπορεί πια να τις ακουμπήσει η βία και ο κυνισμός του πολιορκητή.

Σε όλο το ποίημα, ο Σολωμός γυρεύει να ξετυλίξει όλα τα επεισόδια της εΕόδου μέσα σε μία ατμόσφαιρα χριστιανικής πίστης και θρησκευτικής κατάνυξης.

Οι υπάρξεις αυτές συμπαρασύρουν στην αγνότητα τους ολόκληρη τη φύση, της οποίας οι περιγραφές δεν αποτελούν φωτογραφική αποτύπωση αλλά κατάδυση στην ουσία της δημιουργίας, όπου η ομορφιά εμφανίζεται ως η αιτία των πάντων και διαχέεται μέχρι και το τελευταίο φιλαράκι του νέου άνθους της ανοίξεως:

Έστησ' ο Έρωτας χορό με τον ξανθόν Απρίλη,
Κι' η φύσις ηύρε την καλή και τη γλυκιά της ώρα,
Και μες στη σκιά που φούντωσε και κλει δροσιές και μόσχους
Ανάκουστος κιλαΐδισμός και λιποθυμισμένος.
Νερά καθάρια και γλυκά, νερά χαριτωμένα,
Χύνονται μες στην άβυσσο τη μοσχοβολισμένη,
Και παίρνουνε το μόσχο της, κι' αφήνουν τη δροσιά τους,
Κι' ούλα στον ήλιο δείχνοντας τα πλούτια της πηγής τους,
Τρέχουν εδώ, τρέχουν εκεί, και κάνουν σαν αηδόνια.
Έξ' αναβρύζει κι' η ζωή, σ' γη, σ' ουρανό, σε κύμα.
Αλλά στης λίμνης το νερό, π' ακίνητό 'ναι κι άσπρο,
Ακίνητ' όπου κι' αν ιδής, και κάτασπρ' ως τον πάτο,
Με μικρόν ίσκιον άγνωρον έπαιξ' η πεταλούδα,
Που 'χ' ευωδίσει τς ύπνους της μέσα στον άγριο κρίνο.
Αλαφροΐσκιωτε καλέ, για πες απόψε τί 'δες·
Νύχτα γιομάτη θαύματα, νύχτα σπαρμένη μάγια!
Χωρίς ποσώς γης, ουρανόσ και θάλασσα να πνένε,
Ουδ' όσο κάν' η μέλισσα κοντά στο λουλουδάκι,
Γύρου σε κάτι ατάραχο π' ασπρίζει μες στη λίμνη,
Μονάχο ανακατώθηκε το στρογγυλό φεγγάρι,
Κι' όμορφη βγαίνει κορασιά ντυμένη με το φως του.

(Σχεδιάσμα Γ')

Σπάνια έχουν γραφτεί τέτοιες στίχοι επιστροφής στην αγνή παιδική μάτια που για πρώτη φορά αντικρίζει τον κόσμο.

Η αγνότητα αυτή αποτελεί συγχρόνως επιστροφή σε μία αρχέγονη ρίζα κάλλους, αλλά και προορισμό σε μία υπέρβαση του ποταπού, του μετρίου, του ανταλλάξιμου.

Ναι, τελικά ο Σολωμός αναδεικνύεται παγκόσμιος ποιητής, έχοντας συμπαρασύρει τους Μεσολογγίτες του σε μία παγκόσμια σφαίρα ηθικής, όπου ακτινοβολούν δύναμη και μεγαλείο.

Πού μας αγγίζει αυτή η ποίηση και τι έχει να μας πει;

Η απάντησή του είναι λιτή, όπως λιτές είναι οι απαντήσεις που έχουν χωνευτεί απολύτως από την ψυχή ενός δημιουργού. Την ακούμε και καταλαβαίνουμε:

Έτσι υψώνεται και ανανεώνεται και η δική μας προσωπικότητα, οι δική μας ανθρώπινη αξία, μέσα στο μαρτύριο αυτών των ηρώων. Η πράξη τους θα υπενθυμίζει πάντοτε το αβάσταχτο βάρος που κάθετα στους ώμους εκείνων που φιλοδοξούν -γιατί περί φιλοδοξίας πρόκειται- να ονομάζονται «άνθρωποι».

<https://bit.ly/3kHws9w>